

נעשה ונשמע

[שיחה 4 לשבועות – נכתב ע"י הרב משה צוריאל, מתוך ספרו אוצרות התורה, כרך ב' בחלק "מועדים".
בהרהר. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

"בשעה שהקדימו ישראל "נעשה" ל"נשמע" באו ששים רבוא של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים, אחד כנגד נעשה, ואחד כנגד נשמע. וכיון שחטאו ישראל, ירדו מאה ועשרים רבוא מלאכי חבלה ופרקום". (שבת פח.)

שואל אדמו"ר סוכצ'וב ("שם משמואל", במדבר דף פד) למה ניטל הכתר שכנגד נשמע? הרי קלקול העגל היה רק פגם ב"נעשה". כמו שמפורש במדרש (שמו"ר כז) "ב' כוסות מזגתם לפני בסיני - "נעשה ונשמע" (שמות כד, ז). שְׁבַרְתֶּם 'נעשה' כשעשיתם עגל, הזהרו ב'נשמע'".

הוא עונה, כי "נשמע" כולל ב' ענינים. שמיעה בשטחיות הענין, לדעת הצווי בחיצוניותו. ויש גם שמיעה בפנימיות הדבר להיות רודף אחרי כוונת התורה ותכלית הדבר, שהתורה דורשת ממנו. כענין שפירש רמב"ן "קדושים תהיו" (ויקרא יט, ב), שהאדם היה יכול להיות "נָבֵל ברשות התורה", לכן באה מצוה כללית של "קדושים תהיו". לדוגמא בלעם אמר "לא אוכל לעבור את פי ה'" (במדבר כב, יח) והסביר "אבני נזר" הענין: כאילו לא רצה לעבור על הדיבור הגלוי של ה', אבל ודאי כי תכנן לעבור על כוונתו הפנימית של ה', והלך לקלל את בני".

ולכן, "נשמע" שהוא לפני "נעשה" באה על הכוונה הראשונה, לשמוע את הכוונה השטחית. אך "נשמע" שבאה אחרי "נעשה" הוא להעמיק ולהתבונן ולהבין מה היא הכוונה הפנימית, ככתוב בתהלים "לעשות רצונך אלהי חפצתי". (מ, ט) על כן, מסביר "שם משמואל", הם קבלו כתר על הכוונה הפנימית. וכתר זה נשבר בעת העגל. ואחרי החטא בקש מהם ה' לשמור על "נשמע" הפשוט שלפני נעשה, וכמובן על זה בלבד לא מגיע להם שום כתר. ודברי פי חכם חן.

וראוי לנו להרחיב ביאור במושגים הללו, כי הם נוגעים לקבלת עול מלכות שמים. לדוגמא, מצוות **שמירת שבת**. זה לא די בכך שהאדם נזהר מן ל"ט אבות מלאכות ותולדותיהם, כי אם הוא ידבר דיבורי חול, הוא ממש "מחלל את השבת" (זהר שמות, סד) כי הוא מקלקל את אורתה של שלוה ובטחון, כדברי "אור החיים" על פסוק "ששת ימים תיעשה מלאכה": "לבל יחשוב במלאכת חול, אלא תהא בעיניך כאילו עשית כבר כל מלאכתך שיש לך לעשות" ואין לך במה להמשיך (דבריו על שמות כ, יא). כי אנו יושבים על שולחנו של הקב"ה כאורחים מכובדים, והוא עשה ועושה ויעשה את הכל. כל הדואג בשבת, מוכיח שאינו מאמין בהבטחותיו של הקב"ה והטבותיו. "המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים" (שבת קיח:) – אינו ענין של אכילה דשנה אלא של מצב רוח לבבי. עיין על כך באריכות בדברי ר"א בן הרמב"ם. ("המספיק לעובדי ה'", דף טו).

כן הנזהר **ממאכלות אסורים** ככל דיניו, אבל אוכל בתאבון מופרז, אולי הוא מקיים את האות הכתובה, אבל בשום אופן אינו מקיים את רוח הדברים, שבאו לרסן את תאוות האכילה. (רמב"ם, שמונה פרקים, פ"ד, וכן "המספיק לעובדי ה'", דף יד).

כן הנזהר **מאיסורי עריות**, ככל החומרות של שניות מדרבנן וכו' אבל מחשבותיו מציקות לו, לא נוכל להגיד עליו שהצליח במשימת התורה בריסון יצרו. (שם, רמב"ם ור"א בנו).

כן בענין נתינת **צדקה לעניים**, כתוב בשו"ע (יו"ד רמט,ג) "צריך ליתן צדקה בסבר פנים יפות, בשמחה ובטוב לבב, ומתאונן עם העני בצערו ומדבר לו דברי תנחומים. ואם נתן לו בפנים זועפות ורעות, הפסיד שכרו!" וכתב שם הש"ך: "אפילו נתן לו הרבה, ועובר על "ולא ירע לבבך בתתך לו" (דברים טו, י) ע"כ. כלומר, לא די שאין לו מצוה, אלא עוד השיג עון גדול.

וכך אמרו חז"ל בענין **כיבוד אב ואם**, "יש מאכיל לאביו פסיוני, וטורדו מן העולם. ויש מטחינו בריחים ומביאו לחיי העוה"ב" (קידושין לא). ומפרש שם תוספות בשם ירושלמי, כי במקרה של הראשון אירע שהאב שאל את בנו, מאין לך כל אלה? וענה לו בחוצפא: סבא, מאי איכפת לך, לעוס ואכול. כלומר, הפגין בחוסר סבלנותו שקשה בעיניו טרחתו. ומעשה בבן שני שהיה טוחן חטים בריחים ובאו שליחי מלכות לקחת אנשים לעבודת המלך, וידע הבן מהצרות שסובלים שם, והעמיד את אביו במקום הריחיים והוא עצמו יצא לעבודת המלכות, לסבול הבזיונות וההלקאות. הרי שאין לדון לפי מראיתו החיצונית של המעשה אלא לפי התוכיות.

וכאן הגענו לבעיית הבעיות. הא כיצד ידע האדם איך לעשות, והרי הרבה פעמים יצרו של אדם מסוה החטא כאילו הוא מצוה, או כאילו המצוה היא עבירה?

- הנה שאול המלך לא רצה לחסל את עמלק, כי המוסר (המזויף) שבקרבו טען: "ומה אם נפש אחת אמרה תורה קבא עגלה ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה. ואם אדם חטא, בהמה מה חטאה? ואם גדולים חטאו, קטנים מה חטאו?". יצאה בת קול ואמרה לו: אל תהי צדיק הרבה!". (יומא כב:)

- ועוד אירע פעם ששני אמוראים הלכו בדרך יחד עם ריש לקיש, וראו יהודי אחד עובד את שדהו בשביעית. ובמקום להוכיח אותו, הם המליצו עליו זכות "שמא אגיסטון (=סוכן של גוי) הוא בתוכו". ועל כך קרא עליהם ר"ל שהם חשודים על השביעית, והם קשר של רשעים. (סנהדרין כו.) ולכאורה, יצרם השיא אותם לקיים "בצדק תשפוט עמיתך". (ויקרא יט, טו.)

- ובלי להאריך הרבה, נביא דוגמא שלישית מן שו"ת "משיב דבר" (הנצי"ב, ח"א סוף סי' מד) שבימי מלכי-ישראל הקדמונים "כהני הבמות שהיו אנשים גדולים אמרו שיהיה נוח להשיג אהבה ודבקות להקב"ה ולא יצטרכו דוקא לעלות לירושלים, וחשבו עבירה זו למצוה", וכדברים בוטים שאמר רבשקה. (מלכים ב' יח, כב עיי"ש).

ובכן, כאשר יצה"ר מסית לחטוא עבירה גלויה, אין כל כך בעיה. אבל כאשר הוא מסווה ומלביש את הדבר כ"מצוה", הא כיצד נינצל?

ברוך ה', אשר חי-עולם נטע בתוכנו והדריכנו הדרכה נאמנה גם בבעיה זו. חז"ל אומרים על יתרו (במכילתא) – "מה שמועה שמע ובא? מלחמת עמלק שמע".

ומבאר ר' צדוק (ירמיהו לילה, סוף קטע י"ח, דף 21) "והיה בהניח ה' אלהיך לך מכל אויביך מסביב" (דברים כה, יט) – דמתחילה יש דברים אחרים, תאווות וכעס וכדומה המסתירים זה, אבל כאשר לבבו נקי ועדיין אין הכרת הנוכח (=השי"ת) מאירה לו להיות ממש תדיר כעומד לפני מלך גדול ומורגש לעין בכל דבר איך השי"ת מנהיג ובורא ואין בלתו, (ההסתרה) זהו משורש עמלק שצריך למחות **בעבודה שבלב**. 'והיה כאשר ירים משה ידיו, והביטו כלפי מעלה.

והוא קוֹדֵם להכנסת כל דבר שבקדושה גמורה, היינו שקוֹדֵם למתן תורה (שבא עמלק), וקוֹדֵם לבנין בית ראשון (סנהדרין כ:). מיד במלכות שאול הייתה התעוררות לבנין הבית והוצרכו למחיית עמלק, וכן יהיה לעתיד (שנצטרך למחיית עמלק) קוֹדֵם בנין בית ג' שיבנה במהרה בימינו" עכ"ל.

כלומר, בעת מתן תורה הגענו לשיא ההכרה שהקב"ה הוא בעל כל הכוחות כולם (לשון שו"ע או"ח ה') וכל דבר המתרחש נעשה ע"י השגחת ה' בפרוטרוט. וכך כתוב ב"מדרש עשרת הדברות" (הובא ב"תורה שלמה", שמות כ' קטע עה) "מיד פתח להם הקב"ה ז' רקיעים וז' ארצות ואמר להם: אתם יְעֲדִי שאין כמוני במרומים ובארץ, ראו שאני אחד ונגלית אליכם בכבודי ובתפארתי...". כל כך היו מרוכזים בקליטת הידיעה העצומה הזאת, כל כך הושלך הס, עד: "כשהקב"ה נתן את התורה, ציפור לא צווח, עוף לא פרח, שור לא געה, אופנים לא עפו, שרפים לא אמרו 'קדוש', הם לא נזדעזעו, הבריות לא דברו, אלא העולם שתק ומחריש ויצא קול: 'אנכי ה' אלהיך'" (שמו"ר כט, ט).

וכדבריו המסולאים מפז של רש"ר הירש (על כ, ב) לא די באמונת היהדות שה' הוא אחד בלבד "אלא שה' היחיד, אלוהי אמת הוא אלי, שברא ויצר אותי, הציג אותי על מעמדי והודיע לי חובתי, ועדיין כל הזמן הוא יוצרי ומעצבי, נוצרי ומדריכי ומנהלי. ולא סתם שאני תוצר מקרי אחרי השתלשלות של רבבות סיבות-ומסובבות הנובעות ממנו ית"ש, אלא שבכל נשימה ונשימה שלי, בכל רגע ורגע של הוֹנֵייתִי, זו מתת בלתי אמצעית מגבורתו וחסדו. לכן עלי להקדיש כל רגע מחיי לעבודתו בלבד. כי הוא בלבדו הוא התומך גורלי, הוא המכוון את מעשי ידי", עכ"ל.

מובא במדרש – "פתחו לי פֶּתַח כחודה של מחט, ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסות" (שהש"ר ח, ג) ובאר אדמו"ר ר' מנחם מנדל מקוצק, אבל שיהיה נקב מפולש בלב עד חדריו הפנימים. אילו היתה לנו "יראה" זו בשלמות, בסילוק כל העמלקיות מקרבנו, אזי לא היה ליצה"ר שום סיכוי להטעותנו. כדברי המדרש: "אומר הקב"ה לישראל: חייכם כל החכמה וכל התורה דבר אחד קל הוא! כל מי שמתיירא אותי ועושה דברי תורה, כל החכמה וכל התורה בלבו!" (דב"ר יא/ו). וזה על סמך הפסוק: "הן יראת ה' היא חכמה!" (איוב כח, כח) היא לבדה חכמה. כלומר, הכרה אמתית ולבבית שה' הוא הפועל היחיד של כל המעשים והמאורעות, מסלקת מאתנו כל בעיות ההטעאה והעמלקיות.

המושג הנ"ל נקרא "לאשתאבא בגופא דמלכא" (זהר א/ר"ז:). צריכים ללמוד הרבה מוסר על ביטול האנוכיות, ולהזדהות עם ה' בהתמסרות גמורה, בסילוק כל התעניינות במשהו זולתו. ובזה גם יצה"ר מאבד יכולתו להסית.

"ואהבת את ה' בכל לבבך" "בשני יצריך". כולי האי ואולי...